

8372 ŽIVIH SPOMINOV

30 LET OD GENOCIDA V SREBRENICI

ISTI ČLOVEK: Z BESEDAMI PROTI TIŠINI

Zmagovalna zgodba literarnega natečaja

Majhni smo. Majhni kot kepica, ki se je nabrala na volnenem puloverju, majhni kot drobec prahu ali vrh igle. Majhni, ker naš glas zlahka odmeva v daljavah virtualnih svetov kot eho, a se vztrajno vrača k nam, ne da bi naredil kakršno koli spremembo. Nikoli v zgodovini ni bilo lažje človeku govoriti in doseči srca, misli, vsako človeško poro, vstopiti v razpoke in brazgotine ter posejati seme, ki bo vzknilo v »eho spremembe«. Spremembe, potrebne, da se ustavi vsakršna oblika nasilja, bolečine in trpljenja drugih. A hkrati nikoli večji molk. Tišina, ki ni dovolj glasna, da bi vzknilo potrebno seme. Ali je mogoče, da naš glas prekine tišino in ustvari spremembo, ali pa vsak poskus dviga glasu, sčasoma, vodi v tišino?

Ali je vladala enako glasna tišina tistega 11. julija 1995 v moji, naši in vaši Srebrenici? Je enaka kot ta, ki trenutno vlada v moji, naši in vaši Palestini? Ali se je v človeku kaj spremenilo v zadnjih 30 letih? Je človek še vedno isti ali je tudi on, tako kot tehnologija, podvržen napredku in spremembam? Koliko še let, koliko vojn, koliko bolečine in zla mora miniti, da človek ne bo več isti? Da ne bo več tisti človek, ki mu je v redu gledati, kako nekdo trpi. Da ne bo več človek, ki vidi vojno kot način za reševanje težav, izganjanje ideologij in vsiljevanje strahu. Ali se res nismo ničesar naučili? Ali je povzročanje bolečine drugim res edino, kar ta isti človek zna? Zakaj še vedno izbirati zlo? Zakaj, ko pa smo vsi minljivi in imamo tako malo časa, da delamo dobro.

»Bosno moja, ti si moja mati, Bosno moja, majkom ću te zvati ...«, odmeva v sobi. Na naši pametni televiziji tega, kot tudi vsakega julija, odkar vem zase, Srebreniški inferno. Vsi programi, kot da so eno in isto. Povsod podobni prizori z enim ciljem – ohraniti spomin živ. Spomin, ki je težak in boleč 365 dni v letu, a tisti 192. dan zaboli najmočneje. Spreleti me srh ob intonaciji melodije in besedila. Pretrga me iz globokih misli. Dnevna soba, čeprav velika, se pomanjša. Čeprav svetla, se stemni. Sonce pripeka, kot leta '95. Zemlja naše domovine se žge, čuti se izdih peklenke vročine. Mati vstopi in ugasne televizijo.

8372 ŽIVIH SPOMINOV

30 LET OD GENOCIDA V SREBRENICI

Izginejo podobe polja z belimi nagrobniki, nad katerimi bdijo jokajoče matere, sestre, žene. Izginejo prizori naše zemlje, prepojene s krvjo in solzami. »Ne morem več. Psihično mi je težko gledati. Vsako leto zbolim od žalosti,« doda mati, potem ko je videla, da sem presenečena nad njenim dejanjem. Ne reagiram. Pa bi morala. Bi morala? Odhajam v sobo. Spet prižgem program. Želim vedeti. Vse. Vsako podrobnost trpljenja svojega naroda. Ker sem Bošnjakinja in se je nekdo pred 30 leti odločil, da nas ne bi smelo biti.

Da mene ne bi smelo biti. Ker ni dedka in strica. Ker ju nisem spoznala. Ker nikoli nisem spoznala niti druge strani mame. Mame, nekoč brezskrbno srečne. Tiste, ki ji ni bilo treba iskati kosti in dobro poznanih nasmehov v lobanjah, najdenih v množičnih grobiščih. Lobanjah, ki so pričale, da je nekoč nekdo naš bil priča genocidu. Vrnila sem se v dnevno sobo. Diši po maminu piti. Predstavljam si. Spominja na srečne dni. Dedek prihaja iz službe. Stric draži mamo s svojimi šalami. »Pojdite za mizo!« kliče babica. Usedejo se. Prepolna miza. Vse je tako, kot mora biti. Vsi so tu.

Nenadni zvoki siren hitro izbrišejo prizor mize. Ponovno se zdrznem. Ura je dvanajst. Mati zastane. Sledim ji. Stoji kot okamnena, medtem ko ji dve, še vedno živi solzi polzita po obrazu. »Dve. Ena za dedka, druga za strica,« pomislim. Prižgem televizijo. Ostro me pogleda, ne da bi kaj rekla. O vojni sva zelo malo govorili, a sem se trudila razumeti njen molk. Zanja je bila vojna prekinjeno najstništvo in skrbi, ki ne bi smele bremeniti mladih. Zanja je vojna ustavljena v času, oče, ki nikoli več ne bo prišel iz službe in ji kot nekoč prinesel čokolado. Zanja je vojna brat, ki je nikoli več ne bo dražil s svojimi šalami. Jaz pa sem si prizadevala kopati po teh starih ranah. In ne z namenom dodajanja soli, temveč z željo, da vsaj del spomina živi tudi v meni. Mama, kakšne sledi je pustil na tebi tisti nenadni nepovabljeni gost? Koliko razpok in brazgotin na duši je pustil? »Mati, govori z mano,« slišim se, kako spregovorim. Gleda me. »Govori z mano, ker so besede tisto, kar ostane. Kar je lahko spomin. Spomin, ki lahko zapišem, ohranjam in delim naprej. Tišina tega ne more,« ji rečem. Njen objokani obraz je dobil presenečen, nekoliko prestrašen videz. Povej mi, mati, kako si? Kako si, vsa ta dolga leta? Kako si bila takrat, ko si se smejala zaradi mene in brata, a je tvoje srce jokalo? Ko si iskala znane nasmeha v množičnih grobiščih? Ko si se bala, da najina srca ne začutijo teže, ki je sedela na tvojem malem vratu? Povej nam, da vemo, kaj so počeli okrutni ljudje, želeč utišati naš glas. Ki so hoteli izbrisati nasmeh s tvojega obraza. Da nas ne bo in da naše seme iztrebijo. Ti bodi glas, da 8372 duš, med katerimi sta tudi dve tvoji, ne bodo samo številka.

8372 ŽIVIH SPOMINOV

30 LET OD GENOCIDA V SREBRENICI

»Povej mi, mati, ker tudi po vojni je vojna,« nadaljujem. Vojna, ki se je preselila vate. Ker se vsak dan boriš s tisto staro seboj. Tisto, ki je pričakovala dedka pri vratih in se jezila na strica. In s to novo seboj, ki so ji ti srečni trenutki že 30 let le spomini. Pride do mene. Se usede. Zapre oči in mi ponudi roke. Tudi jaz jih zaprem. Čutim. Povezani sva. Jaz sem ona. Ona je jaz. »Istih let sem kot ona takrat,« pomislim. Toplina njenih rok preplavlja moje. Čutim njen utrip. Moje srce je že uskladilo ritem z njenim. Reka besed počasi teče iz njenih ust, topeč se z reko toplih solz.

Pripoveduje mi o vsem. Pripoveduje, tako kot sem si nekoč želela. Vsaka njena beseda, vsak vzdih in solza, vsak stisk roke in bolečina, ki prežene skozi njeno telo, posadi eno seme v meni. Seme, ki bo nosilo glas in ohranilo žive spomine. Seme, iz katerega bo vzklila ista, a nova jaz. Tista nova, ki se, ravno medtem ko to piše, bori z besedami proti tišini.

Hana Beganović

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

1. letnik magistrskega študijskega programa Tržno komuniciranje in odnosi z javnostmi;
modul Strateško tržno komuniciranje